

RASS MOLDOVENEASCĂ – O ALTĂ CARELIE SOVIETICĂ ÎN PLANURILE COMINTERNISTE ALE RUSIEI (1924)

Dr. hab. Ion ȘIȘCANU
Institutul de Istorie

*THE MOLDAVIAN AUTONOMOUS SOVIET
SOCIALIST REPUBLIC - ANOTHER SOVIET
KARELIA OF RUSSIA'S COMINTERN'S PLANS*

Summary. Among the diverse strategies and techniques used to expand the socialist revolution, the Bolsheviks resorted to the creation, at the borders of the neighbouring states, of offensive bases for the Red Army. In this context, one of the Bolsheviks' main targets was the Scandinavian Peninsula, Finland being exactly in front of the "revolutionary torrent". In 1921, at the border with Finland, on Soviet territory, the Bolsheviks created the Karelian Commune, later turned into a Karelian Autonomous Soviet Socialist Republic, having the task to sovietise Scandinavia and to prepare, among the Karelian population, fighters for the international revolution. As in the case of Karelia, in 1924, on the left bank of the Dniester, the Soviets established the Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic, with clearly political aims, including those related to the occupation and sovietisation of the Romanian territory and the expansion of the proletarian revolution to the Balkans. In 1940, following the military occupation of Bessarabia, the Moldavian ASSR extended its borders to the Pruth river. The spread of communism to the Balkans was only a few years away.

Keywords: bolshevism, international revolution, Comintern, the Karelian Soviet Republic, Finland, the Moldavian Soviet Republic, Romania.

Rezumat. În 1921, la granița cu Finlanda, bolșevicii au creat, pe teritoriu sovietic, Comuna Carelă, transformată, ulterior, în Republica Sovietică Socialistă Autonomă Carelă, ce avea drept scop sovietizarea Scandinaviei și pregătirea, în rândul populației carele, a cadrelor de luptă pentru revoluția internațională. La fel ca și în cazul Careliei, în 1924, pe malul stâng al râului Nistru, sovieticii au creat Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, cu obiective politice clare, printre care se numărau și cele de ocupare și sovietizare a teritoriilor române, precum și expansiunea revoluției proletare în Balcani. În 1940, după ocuparea militară a Basarabiei, RASS Moldovenească și-a extins frontierele până la râul Prut. Extinderea comunismului în Balcani urma să se întâmple în următorii ani.

Cuvinte-cheie: bolșevism, revoluție internațională, Comintern, Republica Sovietică Carelă, Finlanda, Republica Sovietică Moldovenească, România.

Introducere

Există numeroase lucrări care abordează punctul de plecare și țintele urmărite prin formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM), lucrări care au generat diverse opinii și chiar teorii întregi. Acestea sunt de ordin istoric, etnopolitic, sociocultural, religios, economic, geopolitic etc. [1].

Majoritatea lucrărilor prezintă, într-o măsură mai mare sau mai mică, elemente de adevăr, bazat pe material istoric concret. Cu toate acestea, abordările cunoscute la ora actuală ridică totuși destule semne de întrebare. Ele sunt generate, în opinia noastră, de necunoașterea încă a unor documente importante și, implicit, de abordarea insuficientă a adevăratelor motive ale formării RASSM. Dar, mai ales, de faptul că evenimentul deocamdată nu este discutat în contextul ideii globale a bolșevicilor și în legătură cu alte evenimente similare, produse, în același timp, pe teritoriul URSS.

Pentru a înțelege mai bine adevăratul scop al formării RASS Moldovenești, ne-am propus să realizăm în acest studiu o abordare succintă a problemei Careliei sovietice – un cap de pod organizat în nord-vestul Uniunii Sovietice, de-a lungul frontierei cu Finlanda – pentru ca, apoi, să expunem inițiativa, obiectivul urmărit și acțiunile Moscovei privind formarea unui cap de pod, de aceeași factură, în sud-vestul URSS, la granița cu România.

Ținem să menționăm că, într-un studiu mai voluminos, va fi posibilă o abordare comparativă privind formarea Bielorusiei sovietice în raport cu Polonia, dar și cu Republica Buriato-Mongolă ca bază de atac a bolșevicilor în Asia.

Înfrângerea Cominternului în Polonia

Se știe că dictatura bolșevicilor, instalată în Rusia, era percepută doar ca bază a revoluției mondiale a proletariatului, ca armă și catalizator al procesului revoluționar mondial. În 1919, dominați de ideea fixă a comunismului mondial, bolșevicii au constituit un stat major al revoluției mondiale – Internaționala Comunistă (Komintern). Între 2 și 6 martie, în Kremlinul din Moscova a avut loc congresul de fondare a Cominternului. Doar comuniștii germani au trimis un delegat la acest Congres – Hugo Eberlein. Ceilalți fondatori ai Cominternului erau membri ai Partidului Comunist (bolșevic) din Rusia și locuiau în Rusia Sovietică, considerându-se străini doar prin originea lor etnică sau locul de naștere [2].

În discursul rostit în ziua încheierii lucrărilor congresului, V. I. Lenin declara cu toată încrederea: „Victoria revoluției proletare în toată lumea este asi-

gurată. Se apropie înființarea Republicii Sovietice Mondiale” [3]. Majoritatea cuvântărilor la congres s-au finalizat cu obișnuitul slogan: „Trăiască revoluția mondială!” Documentele și acțiunile bolșevicilor atestă că, pentru ei, Cominternul era conceput ca embrion al guvernului mondial. Însuși partidul bolșevic se subordona, formal, Cominternului.

Congresul al II-lea al Cominternului a avut loc în iulie-august 1920. Acestea erau zilele ofensivei de succes a Armatei Roșii asupra Varșoviei. Se părea că revoluția europeană, apoi cea mondială, constituia un obiectiv accesibil și posibil de atins în următoarele săptămâni sau luni.

În acele zile, delegații au adoptat Manifestul Cominternului, scris de Lev Troțki. „Războiul civil în lumea întreagă, se spunea în manifest, este pe ordinea zilei. Drapelul acestuia este Puterea Sovietică [...] Internaționala Comunistă constituie partidul răscoalei revoluționare a proletariatului mondial [...] Germania Sovietică, unită cu Rusia Sovietică, va fi, dintr-o dată, mai puternică decât toate statele capitaliste laolaltă [...] Internaționala Comunistă declară că obiectivul Rusiei Sovietice constituie și obiectivul său propriu. Proletariatul mondial nu-și va băga sabia în teacă până când Rusia Sovietică nu va deveni parte constitutivă a Federației Republicilor Sovietice a întregii Lumi” [4]. La congres, președintele Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, G. Zinoviev, a declarat că cel de-al III-lea congres al Cominternului „va fi organizat la Berlin, apoi la Paris, Londra ...” [5].

În luna august însă trupele poloneze au zdrobit unitățile bolșevice lângă Varșovia. Această înfrângere a constituit o lovitură nimicitoare și pentru revoluția mondială, care, în consecință, „se amâna” pentru o perioadă nedefinită. Cu toate acestea, până la mijlocul anilor '20, bolșevicii mai mizau pe revoluția proletară mondială, considerând-o drept un „obiectiv major”. „Noi am menționat întotdeauna, spunea V. I. Lenin în noiembrie 1920, că înfăptuirea unei acțiuni ca revoluția socială nu este posibilă într-o singură țară” [6]; „dar îndată ce vom fi suficient de puternici încât să putem învinge tot capitalismul, îl vom înhăța imediat de guler” [7]. Această ideologie a constituit baza documentelor fundamentale ale statului bolșevic. În Declarația cu privire la formarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, adoptată în decembrie 1922, se spunea explicit că statul nou creat „va constitui bastionul veritabil împotriva capitalismului mondial și pasul decisiv pe calea unirii oamenilor muncii din toate țările în cadrul Republicii Sovietice Socialiste Mondiale” [8].

Rezultatele războiului cu Polonia, nefavorabile pentru Rusia, și diminuarea valului revoluționar

în Europa l-au determinat pe Lenin să reanalizeze ideea revoluției mondiale. El a conchis că Europa nu era încă pregătită pentru revoluția proletară mondială, însă nici capitalismul mondial nu dispunea de potențialul necesar pentru lichidarea republicii sovietice. Cu toate că, în principiu, nu nega ideea revoluției proletare, Lenin a trecut-o pe planul al doilea, într-o perspectivă pe termen mediu și chiar de lungă durată. El a propus proletariatului să treacă de la tactica asaltului la asediul capitalismului.

Dintre multiplele mijloace și procedee folosite în cadrul asedierii capitalismului mondial, dar luând în calcul eventualitatea extinderii revoluției socialiste, bolșevicii au apelat la înființarea, la granițele cu țările limitrofe, a bazelor de atac pentru Armata Roșie. În acest context, una dintre țintele principale ale bolșevicilor a fost regiunea Peninsulei Scandinave, Finlanda urmând să fie desemnată ca linie de start pentru extinderea „torentului revoluționar”.

În așteptarea revoluției din Finlanda

Este cunoscut faptul că după revoluția din Petrograd din februarie 1917, popoarele neruse și-au declarat autonomia, în scurt timp obținând și independența față de Rusia. La 5/18 iulie 1917, Seimul Finlandei a adoptat „Legea cu privire la putere”, care proclama dreptul Finlandei de a soluționa independent toate problemele, cu excepția celor militare și a celor privind relațiile externe. Guvernul Provizoriu din Petrograd, fiind categoric împotriva, a demis Seimul finlandez și a anunțat noi alegeri. Dar, conform rezultatului alegerilor din octombrie 1917, majoritatea din Seim a fost formată de partidele naționale care au constituit guvernul condus de P. Svinhuvud. La 6/19 decembrie 1917 a fost proclamată Republica Finlandeză independentă [9].

Prin Decretul din 18/31 decembrie 1917 al Consiliului Comisarilor Poporului, semnat de V. I. Lenin, Republica Finlanda era recunoscută ca stat independent [10], iar la 4 ianuarie 1918 decretul a fost ratificat de Comitetul Executiv central din toată Rusia [11]. Însă recunoașterea nu a fost decât o mișcare tactică a bolșevicilor, deoarece aceștia nu intenționau să separe spațiul respectiv de Rusia. Ei aveau alte proiecte privind noul stat finlandez. În ianuarie 1918, bolșevicii au provocat un veritabil război civil în Finlanda, reușind să instaleze un guvern probolșevic care controla un teritoriu important al Finlandei.

De fapt, împotriva guvernului național finlandez, condus de Svinhuvud, lupta chiar Armata Roșie a Rusiei Sovietice [12]. Puterea bolșevică de la Petrograd monitoriza situația din Finlanda. V. I. Lenin, la 13/26 ianuarie 1918, în cuvântarea rostită

la Congresul Extraordinar al Feroviarilor din Rusia, menționa în mod special că revoluția în Finlanda este așteptată zi de zi [13]. Dar până la începutul răzvrătirii bolșevice din Finlanda, cercurile sovietice de la Petrograd erau pregătite să susțină rebelii comuniști finlandezi în vederea luării puterii în țară. În tezele scrise la 7 ianuarie 1918, Lenin afirma că puterea sovietică a făcut tot ce se putea pentru realizarea dreptului Finlandei la autodeterminare. Dar dacă va exista vreun pericol pentru „republica socialistă finlandeză”, menționa șeful guvernului sovietic, interesele apărării republicii socialiste vor avea prioritate. Referindu-se la tratatul dintre Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă (RSFSR) și Republica Socialistă Muncitorească Finlandeză [14], Lenin nuanța că liderii sovietici încheiaseră cu revoluționarii finlandezi, încă înainte de începutul „revoluției”, o „înțelegerea tacită” [15].

Planul guvernului sovietic privind Finlanda prevedea ca, acordându-i țării independența, să trezească simpatia și încrederea societății față de Rusia sovietică, iar apoi să susțină forțele comuniste finlandeze în vederea provocării unei răscoale și să sprijine, prin toate mijloacele posibile, revoluționarii în lupta cu contrarevoluția pentru putere. Proiectul presupunea ca, după victorie, Finlanda să fie alipită Rusiei „intr-o federație revoluționară măreață” [16].

Numai că presiunea exercitată de Germania la negocierile de la Brest-Litovsk a obligat Rusia să-și retragă trupele și flota din teritoriile finlandeze. În aprilie 1918, în Finlanda au intrat unitățile germane și detașamentele de voluntari finlandezi, cetățeni ai Suediei, care au izgonit trupele ruse și pe comuniștii finlandezi. Șeful statului finlandez a devenit Carl Manerheim [17]. În felul acesta, Finlanda, datorită sprijinului politic și militar al Germaniei, și-a recăștigat independența.

După războiul sovieto-finlandez din anii 1918 – 1920 [18], în contextul doctrinei revoluției proletare mondiale și, mai ales, al intențiilor bolșevice de a ocupa și sovietiza Finlanda și toată zona Scandinaviei, a fost inventată problema carelă.

Cuvântul „Carelia” a apărut pe harta politică a spațiului sovietic în anul 1920, în cadrul titulaturii „Comuna Carelă de Muncă” (Carelskaia Trudovaia Kommuna) [19]. Anterior, spațiul desemnat pentru „Comună” se numea „Gubernia Oloneț” (Olonia), iar carelii, nume regional al finlandezilor din Carelia finlandeză, nu au constituit niciodată majoritatea populației în această regiune estică. Cum însă atunci apăruse ideea „națiunii titulare” pentru teritoriul de la granița cu Finlanda, a fost inventată „națiunea carelă”. Prin urmare, toponimul „Carelia” pentru regi-

unea Oloneț și etnonimul „careli” pentru finlandezii din acest spațiu, unde mai mult de 80 la sută din populație era reprezentată de slavi, au fost inventate pentru a crea „statalitatea carelă” în RSFSR.

Carelia adevărată se află în Finlanda și se numește „Carelia de Nord”, cu capitala în orașul Yoănsuu. Locuitorii acestei regiuni finlandeze sunt convinși că centrul Careliei este acolo, la ei, iar așa-numita „Carelie de Est” este o provincie periferică, subdezvoltată, în care locuiesc foarte puțini finlandezi și care nu are dreptul moral să pretindă acest nume [20].

Prin urmare, există regiunea Carelia în Finlanda, regiune istorică, și, din 1920, mai există o Carelie în Rusia, cu capitala în orașul Petrozavodsk.

Bază de atac asupra Scandinaviei

La 24 martie 1920, Eduard Gylling [21], într-o scrisoare adresată lui Y. Sirola [22], menționa: „Carelia este o parte a Scandinaviei și, în segmentul de nord, este foarte aproape de toate țările scandinave. Ea constituie o bază de atac strategică foarte importantă pentru a revoluționa nu numai Finlanda, ci și întreaga Scandinavie. De acolo trebuie să pornească agitația revoluționară în aceste țări. Agitația trebuie să se producă astfel încât aici să vină la muncă, la studii, dar, mai ales, pentru a fi recrutați într-un regiment special suedez sau norvegian, vreo două mii de muncitori din aceste țări. Numai un asemenea debut va evolua într-o activitate revoluționară ilegală în aceste țări. În Norvegia de Nord și în Suedia ar putea exista premise pentru astfel de activitate. Formarea pe teritoriul Careliei a unei republici sovietice va constitui un punct de sprijin material și moral în organizarea revoluției în țările nordice. Ea va avea un aspect scandinav și în ceea ce privește caracterul său economic și geografic; va constitui o parte a viitoarei republici sovietice scandinave. Ideea proiectării puterii sovietice scandinave în acest context va fi, probabil, puternic susținută de activitatea demarată în rândurile muncitorimii de stânga din zona scandinavă. În felul acesta, ideea revoluției muncitorești va contribui la realizarea mărețului plan economic, la crearea puterii sovietice scandinave cu o economie unificată. În aceste condiții, ideea respectivă va putea fi realizată independent de revoluția din Europa Occidentală, deoarece, sprijinită de Rusia, republica scandinavă, din punct de vedere militar, nu va avea teamă de statele occidentale. Și, fiind înfăptuită, revoluția nordică va sprijini, în mare măsură, revoluțiile în Occident, deoarece țările occidentale, din punctul de vedere al necesităților privind materialul lemnos, se vor găsi în dependență totală de Scandinavia [sovietică – I.Ș.]” [23].

În încheiere, autorul afirma că, în opinia sa, „formarea comunei carele constituie o veritabilă strategie revoluționară. Ea trebuie realizată astfel încât, de la început, conducerea comunei să se afle în mâinile adeptilor acestei idei pentru ca eventualul separatism carel, nesemnificativ, să nu-și extindă influența. Această situație poate fi obținută prin angajarea în funcții [la conducerea „Comunei” – I.Ș.] a finlandezilor roșii, aduși din Finlanda, și a celor aflați pe teritoriul Rusiei” [24].

La puțin timp, Gylling a venit din Stockholm în Rusia cu propunerea creării Republicii Autonome Carele. Y. Sirola, fruntaș al Cominternului, afirma că el și Gylling au abordat această chestiune cu V. I. Lenin, care a susținut inițiativa [25].

La 28 aprilie 1920, „Biroul de organizare”, format cu misiunea de a pregăti convocarea „congresului reprezentanților truditorilor careli din toată Carelia [26]”, a adoptat o hotărâre în care se afirma că „de-a lungul relațiilor diplomatice ale Finlandei albe [contrarevoluționare – I.Ș.] cu Rusia Sovietică și cu Societatea Națiunilor s-a observat și se observă tendința Finlandei de a anexa regiunea Carelă [sovietică – I.Ș.], motivând această intenție prin însăși dorința carelilor de a se separa de Rusia Sovietică și a forma un stat independent sub protectoratul Finlandei” [27]. „Biroul de organizare” menționa că „majoritatea populației carele din RSFSR nu va tolera jocul de culise al elementului chiaburesc care s-a refugiat în Finlanda și nu va da apă la moara Finlandei contrarevoluționare în timpul negocierilor” [28]. Din aceste motive, „Biroul de organizare” solicita „Comitetului militar-revoluționar [29], exponentul voinței oamenilor muncii din gubernia Oloneț, să aprobe convocarea congresului carelilor” [30].

La 8 iunie 1920, ca urmare a acestor eforturi, Comitetul Executiv Central din Rusia a adoptat hotărârea „Cu privire la formarea Comunei Carele a oamenilor muncii” (Karelskaia Trudovaia Kommuna), în opoziție față de „Finlanda capitaliștilor”. „Comuna” cuprindea localitățile populate de finlandezii careli din guberniile Oloneț și Arhanghelsk [31]. Președinte al Comitetului revoluționar al „Comunei” a fost numit E. Gylling, tovarăș de idei al lui V. I. Lenin, care, după reprimarea rebeliunii bolșevice din Finlanda, trecuse în Rusia [32].

Potrivit hotărârii „Congresului reprezentanților truditorilor careli din toată Carelia”, din 11-12 februarie 1921, sarcina Comunei Carele consta în „mobilizarea la muncă a populației carele și ruse în vederea consolidării puterii sovietice la periferia de nord-vest a RSFSR și formarea, în rândurile populației Careliei, a luptătorilor dârzi pentru eliberarea

clasei muncitoare și pentru revoluția mondială” [33]. Carelia roșie (în opoziție cu Carelia albă care se afla în Finlanda) trebuia să devină „exemplu generator de curaj și să îndemne proletariatul țărilor capitaliste vecine pe calea revoluției” [34].

În convingerea bolșevicilor, clasa muncitoare din țările capitaliste, apropiate de Carelia sovietică – Finlanda, Suedia, Norvegia și Danemarca – care „încă mai era exploatată de capitaliști”, se pregătea să răstoarne jugul exploatatorilor. „Carelia nu poate să nu participe la această luptă. Comuna Carelă trebuie să servească drept refugiu pentru tovarășii din țările vecine, care caută apărare de persecuțiile capitalismului. Edificarea politică și economică a Careliei necesită un număr considerabil de muncitori plini de abnegație [35]. În acest scop, Comuna Carelă invita tovarăși din Finlanda, Suedia, Norvegia și Danemarca. Construind împreună Carelia Roșie, vom pune temelia Nordului Roșu (*Krasnâi Sever*). Carelia Roșie trebuie să reprezinte leagănul revoluției în partea de nord, să devină avangarda revoluției proletare a muncitorimii din partea de nord. Carelia este pregătită pentru aceasta și cheamă tovarășii suedezi, finlandezi, danezi și norvegieni să realizeze acest obiectiv” [36].

Vom reține, pentru comparație, că documentele cunoscute atestă clar inițiativa emigranților comuniști finlandezi privind formarea Careliei sovietice ca bază de extindere a revoluției proletare în Scandinavia.

În 1923, bolșevicii au dat un alt nume entității care servea drept bază de atac pentru sovietizarea Scandinaviei. Numele nou a fost Republica Autonomă Sovietică Socialistă Carelă [37].

În aprilie 1938, Uniunea Sovietică a început negocieri diplomatice cu Finlanda și a cerut guvernului finlandez să accepte cedarea unei zone care să asigure o apărare mai eficientă a orașului-leagăn al revoluției bolșevice – Leningrad.

În toamna anului 1939, după ocuparea Poloniei, Uniunea Sovietică a cerut în mod imperativ Finlandei cedarea unei fâșii de teritoriu de 25 km lățime și să concesioneze peninsula Hanco în vederea construirii unei baze navale sovietice. În schimb, Uniunea Sovietică se oferea să cedeze o zonă în Carelia, de două ori mai mare, dar mai slab dezvoltată.

Guvernul finlandez a refuzat să accepte cererile URSS. Moscova a înscenat un incident în timpul căruia artileria sovietică a bombardat o regiune din zona satului de frontieră Mainila, după care a pretins că artileria finlandeză a bombardat în mod deliberat teritoriul satului de frontieră, ucigând militari și civili.

Peste ani, fostul șef al biroului TASS [38], An-

țelovici, va afirma că el a primit pachetul cu textul comunicatului privind „incidentul Mainila” cu două săptămâni înainte de „incident”. Pachetul avea inscripția „a se deschide numai în urma dispoziției speciale” [39]. Pe de altă parte, istoricul rus Igor Bunici afirmă că împușcăturile de tun au fost trase de comandoul NKVD din Leningrad, compus din 15 oameni, condus de maiorul Ocunevici. Mai târziu, acesta mărturisea că el și echipa sa au primit ordin să experimenteze un obuz de tip nou, primind și coordonate precise ale țintei asupra căreia trebuiau să tragă cu tunul [40].

În nota guvernului sovietic, remisă de V. Molotov ambasadorului Finlandei cu acest prilej, se afirma că „guvernul sovietic, protestând energic în legătură cu cele întâmplate și pentru evitarea unor noi provocări, propune guvernului finlandez să-și retragă urgent trupele la o distanță de 20-25 de kilometri de graniță” [41].

În răspunsul său, trimis a doua zi, guvernul finlandez a contestat că tirul de artilerie ar fi fost efectuat din teritoriul finlandez. În urma anchetării cazului, s-a constatat că împușcăturile au fost trase din partea sovietică a frontierei. În aceste condiții, guvernul finlandez a respins protestul, însă a declarat că, deși lipseau motivele, este dispus să negocieze retragerea trupelor de la graniță, de ambele părți, la o distanță convenită de comun acord [42].

În nota sa din 28 noiembrie, Kremlinul aprecia răspunsul Finlandei drept un „document care reflectă ostilitatea profundă a Guvernului finlandez față de Uniunea Sovietică”, iar „negarea faptului că împușcăturile ar fi fost trase de trupele finlandeze arată dorința de a induce în eroare opinia publică și de a-și bate joc de cei omorâți” [43]. În continuare, învinuind guvernul finlandez că refuza să-și retragă trupele la 20-25 de kilometri de graniță și ținea orașul Leningrad sub amenințarea trupelor sale, comițând astfel o acțiune ostilă în relațiile cu URSS, Guvernul sovietic declara că este nevoit să denunțe pactul de neagresiune dintre Uniunea Sovietică și Finlanda [44].

În felul acesta, Uniunea Sovietică s-a eliberat de cătușele pactului de neagresiune, în care posibilitatea denunțării acestuia era prevăzută pentru anul 1945. Au fost rupte relațiile diplomatice dintre cele două țări. În cuvântarea rostită în aceeași zi la radio, V. Molotov declara că „Guvernul sovietic a ordonat Înalțului Comandament al Armatei Roșii și Marinei Militare să fie pregătit de orice întorsătură neașteptată și să pună neîntârziat capăt oricăror uneltiri ale clicii militariste finlandeze [...] Când va exista o politică amicală a Finlandei față de Uniunea Sovietică, [...] Guvernul sovietic va fi gata să discute și chestiunea reunirii poporului carelian, care populează

raioanele principale ale Careliei sovietice actuale, cu poporul finlandez înrudit într-un stat finlandez unic și independent” [45].

Finlanda a rezistat până în primăvara anului 1940, când a fost obligată să semneze Tratatul de pace de la Moscova din 12 martie 1940. Finlanda a fost constrânsă să cedeze o parte din Carelia și al doilea oraș ca mărime al țării, Viipuri (pe care rușii l-au numit Vâborg), în total aproximativ 10 la sută din teritoriul Finlandei antebelice. Aproximativ 422 000 de carelieni, 12 la sută din populația Finlandei, și-au pierdut căminele. Armata și civilii din zonă au fost evacuați în conformitate cu termenii acordului.

După ocuparea teritoriului finlandez, la 31 martie 1940, Republica Autonomă Sovietică Socialistă Carelă a fost numită Republica Sovietică Socialistă Carelo-Finlandeză în componența Uniunii Sovietice [46], cu statut de republică unională, devenind a șaisprezecea republică, „egală în drepturi”, în paralel cu Bielorusia, Ucraina etc. Noua titulatură scotea clar în evidență pretențiile Uniunii Sovietice asupra Finlandei, pe care nu reușise s-o cucerească. Din acest motiv, baza de atac era consolidată pentru alte ocazii.

În 1956, având în vedere că URSS nu obținuse nici în urma celui de-al Doilea Război Mondial alte teritorii finlandeze, Republica Carelo-Finlandeză unională a fost desființată și redenumită Republica Autonomă Sovietică Socialistă Carelă în componența RSFSR [47].

În felul acesta, cunoscând fondul, finalitățile și acțiunile URSS la granița cu Finlanda, vom aborda și chestiunea formării RASS Moldovenești pe malul stâng al Nistrului.

O „Carelie” la Nistru

Relațiile între România și Rusia sovietică au demarat în condițiile Primului Război Mondial. În hotărârea din 13/26 ianuarie 1918 a CCP al RSFSR privind ruperea relațiilor diplomatice cu România, autoritățile românești erau învinuite că au ocupat Basarabia, pentru a încerca „transformarea acesteia într-o pavăză împotriva torentului puternic al revoluției ruse” [48]. În felul acesta, România era învinuită de stăvilirea înaintării revoluției bolșevice.

Dar ce reprezenta, în realitate, acest torent care se îndrepta asupra teritoriilor românești? Răspunsul îl găsim în documentele vremii. În nota din 16/29 decembrie 1917 către Constantin Diamandi, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Petrograd, Leon Troțki, comisar al poporului pentru afaceri externe al Rusiei Sovietice, era revoltat de faptul că trupele române, ocupând localitatea

Leova, au împuşcat revoluţionari [49]. „Mai mult – se indigna comisarul sovietic – autorităţile române, printr-un colonel rus şi un general român, au invitat la Iaşi pe toţi membrii Comitetului Revoluţionar. La Iaşi [...] întreg Comitetul a fost arestat” [50].

Plecând de la această afirmaţie, Troţki dorea să afle „ce măsuri a luat guvernul român [...] pentru a pedepsi elementele criminale din cadrul ofiţerimii române şi birocrăţiei româneşti care au îndrăznit să ridice mâna asupra Revoluţiei Ruse” [51].

În legătură cu aceasta, fruntaşul bolşevic ameninţa Legaţia română la Petrograd că „pe teritoriul Revoluţiei Ruse nu vom mai tolera niciun fel de represalii nu numai împotriva ruşilor, ci şi împotriva revoluţionarilor şi a socialiştilor români. Orice soldat, muncitor şi ţăran va găsi sprijin în Puterea Sovietică rusă împotriva samavolniciei birocrăţiei reacţionare româneşti” [52]. Şeful diplomaţiei bolşevice aducea la cunoştinţa autorităţilor române că „Puterea Sovietică nu se va opri de la cele mai severe măsuri împotriva conspiratorilor contrarevoluţionari români, părtaşi ai lui Kaledin, Şerbacev şi ai Radei [53], absolut indiferent de ce posturi ocupă aceşti complotişti în ierarhia românească” [54]. Aşadar, conform declaraţiilor lui Troţki, orice persoană care ar fi atentat la securitatea statului român putea beneficia de sprijinul statului sovietic, iar oraşul Iaşi era deja parte a „teritoriului revoluţiei ruse”.

Şi alte declaraţii ale liderilor de la vârful ierarhiei bolşevice dovedesc că bolşevicii percepeau „teritoriul revoluţiei ruse” în afara hotarelor fostului Imperiu rus. Unele dintre acestea au fost expuse mai înainte. Vom mai adăuga doar că la cel de-al doilea Congres al Internaţionalei Comuniste, Troţki, deja în funcţia de comisar de război, va lansa sloganul „Spatele frontului Armatei Roşii se află în faţa acesteia!” (*Tâl Krasnoi Armii – vpered!*). Aşadar, torentul revoluţiei era de fapt Armata Roşie, care atunci încerca să aducă pe baionetele sale revoluţia în Europa.

România, după cum bine se ştie, era vecinul Rusiei. Pentru a merge să susţină sau să provoace revoluţia în ţările europene dezvoltate, Armata Roşie trebuia să treacă prin România şi/sau Polonia. Prin urmare, România era sortită să stea în calea „puternicului torent revoluţionar”. În acest context sunt relevante şi informaţiile lui Cristian Racovski, conţinute în telegramele sale către conducerea bolşevică de la Petrograd. În telegrama secretă (28 februarie / 3 martie 1918) către Lenin şi Troţki, Racovski începea astfel: „Am sosit cu sarcina de a alunga forţele române contrarevoluţionare din Basarabia şi de a provoca o mişcare revoluţionară în România” [55]. Prin urmare, Racovski venise cu misiunea să provoace revoluţia socialistă în Româ-

nia, adică să realizeze ceea ce nu făcuse Roşal [56]. Dar nu a reuşit nici el, fiind împiedicat de ofensiva trupelor austro-germane. „Am fost nevoit, scria Racovski liderilor bolşevici de la Petrograd, – din cauza situaţiei catastrofale create în Sud, ca urmare a ofensivei austro-germano-ucrainene, să mă opresc la jumătatea drumului şi să accept semnarea unui tratat de pace cu România, care ne asigură Basarabia”. Astfel, nu Basarabia constituia scopul lui Racovski, ci România. Dovadă în acest sens este şi explicaţia dată de el superiorilor săi: „N-am fi renunţat la lozinca noastră revoluţionară a războiului revoluţionar până la victoria finală, dacă n-ar fi fost ofensiva din Nord a inamicului”.

Între timp, chestiunea Basarabiei avea să devină problema politică principală în relaţiile dintre România şi Rusia Sovietică. La 27 martie 1918, Sfatul Ţării, în şedinţă solemnă, a adoptat, cu majoritate de voturi, Declaraţia de Unire a Republicii Populare Moldoveneşti (Basarabia) cu România. Rusia a protestat, desigur.

Anul 1920 a adus o schimbare în atitudinea guvernului sovietic faţă de România, în sensul că s-au făcut propuneri în vederea stabilirii unor raporturi normale între cele două ţări. Se căutau soluţii la problemele privind recunoaşterea unirii Basarabiei cu România de către guvernul sovietic şi recuperarea tezaurului trimis spre păstrare la Moscova în cele două tranşe, din decembrie 1916 şi august 1917. Discutarea acestor chestiuni în întâlnirile desfăşurate arată permanentizarea unor divergenţe insurmontabile [57].

Între 9-14 februarie 1920, la Copenhaga, au avut loc negocieri neoficiale între Dimitrie N. Ciotori, delegat special al guvernului român, şi Maxim M. Litvinov, delegatul guvernului rus pentru reglementarea relaţiilor dintre România şi RSFSR. În cadrul acestor convorbiri secrete, Maxim Litvinov a declarat că Uniunea Sovietică ar recunoaşte unirea Basarabiei cu România într-o conferinţă viitoare şi a lăsat să se înţeleagă că şi chestiunea tezaurului ar putea fi rezolvată în favoarea României [58].

Semnarea protocolului de la Paris, din 28 octombrie 1920, a creat o situaţie nouă şi a provocat reacţia negativă a Moscovei. La 1 noiembrie 1920, guvernele RSFSR şi Ucrainei Sovietice au declarat că „nu pot recunoaşte ca având vreo putere înţelegerea cu privire la Basarabia, făcută fără participarea lor şi că ele nu se consideră în niciun fel legate de tratatul încheiat pe această temă de alte guverne” [59].

Dar, şi în această situaţie, dorinţa guvernelor de la Bucureşti de a ajunge la un aranjament cu Rusia pe baza recunoaşterii unirii Basarabiei cu România a persistat.

Până la urmă s-a ajuns la ideea convocării unei conferințe la nivel înalt, în care să se soluționeze toate chestiunile litigioase dintre cele două state. S-a convenit organizarea unei conferințe româno-sovietice la Viena, începând din ziua de 27 martie 1924. Propunerea a venit din partea delegației sovietice, care a lăsat României libertatea de a alege locul desfășurării conferinței [60]. În instrucțiunile date delegației române, șeful guvernului, Ion I. C. Brătianu, arăta că raporturi de bună vecinătate între cele două țări „nu pot exista fără fixarea graniței; or, fixarea graniței însemna recunoașterea unirii Basarabiei, care este și trebuie să fie a noastră, astfel că asupra acestei chestiuni nu mai poate încăpea nicio discuție” [61]. Prin urmare, obiectivul urmărit de România la Conferința de la Viena era să obțină de la URSS recunoașterea unirii Basarabiei, dar și restituirea tezaurului, cel puțin a părții lui nemetalice, adică depozitele particulare, arhivele și bijuteriile M.S. Reginei [62].

Referitor la eventualitatea propunerii unui plebiscit, delegația română urma să-l refuze, pentru că acesta ar fi „întărâtat spiritele între majoritate și minoritățile politice și naționale”, dar mai ales pentru că, acceptând plebiscitul, România s-ar fi contrazis față de aliați, repunând ea însăși problema Basarabiei, după ce unirea acesteia cu patria-mamă a fost recunoscută prin Tratatul de la Paris din 28 octombrie 1920 [63]. Delegația română urma să accepte discutarea chestiunilor încă nerezolvate numai după recunoașterea unirii Basarabiei cu România [64].

Delegația sovietică, la rândul său, avea directive precise, formulate în ședința Biroului politic al CC al PC (b) din 3 martie 1924, care prevedeau că Basarabia nu putea fi cedată în niciun caz României, iar negocierile trebuiau purtate de asemenea manieră „încât Europa să vadă clar că noi vrem pace și dorim soluționarea pașnică a chestiunii în litigiu pe calea chestionării populației înseși” [65]. Delegația sovietică trebuia să se folosească de negocieri „pentru a demasca politica României din anii 1917-1918 în raport cu Basarabia [...], dar să nu se argumenteze cu drepturile istorice ale Rusiei asupra Basarabiei” [66].

Deja primele ședințe au scos în evidență pozițiile divergente ale celor două delegații și au demonstrat imposibilitatea ajungerii la un compromis. Conferința de la Viena nu s-a soldat cu niciun rezultat practic, ea contribuind, mai degrabă, la o tensionare a relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică.

Odată ce România opunea un refuz categoric și definitiv pretențiilor rusești asupra Basarabiei, Rusia și-a dat seama că îi era imposibil să atace problema basarabească pe un front militar, recurgând la soluția înființării Republicii Moldovenești în coasta

României, tot așa cum, din aceleași motive și cu același scop, Rusia formase o Republică Carelă în coasta Finlandei și o Republică Bielorusă în vecinătatea Poloniei.

În scopul sovietizării teritoriilor românești

Ca și în cazul Careliei, în care ideea formării unei baze de atac pentru sovietizarea Finlandei și a întregii Scandinaviei a fost lansată de comuniștii finlandezi emigranți, ideea formării Moldovei sovietice a fost concepută de comuniștii din România care emigraseră în Rusia sovietică. Încă din 1921, reuniți într-o conferință, aceștia „au discutat despre formarea Republicii Moldovenești” [67]. Peste trei ani, într-o altă conjunctură internațională și, mai ales, într-un context specific al relațiilor sovieto-române, acest concept a fost relansat.

La începutul anului 1924, când încă se mai negociau aspecte privind organizarea conferinței româno-sovietice de la Viena, la Moscova, la inițiativa autorităților sovietice, au demarat pregătirile pentru formarea, pe malul stâng al Nistrului, a republicii sovietice moldovenești. La 4 februarie, în capitala URSS a fost convocat un „grup de inițiativă” din rândul comuniștilor emigranți din România (din vechiul Regat și din Basarabia), care a dezbătut două chestiuni: „organizarea unei regiuni autonome a moldovenilor de lângă Nistru” și „colonizarea malului stâng al Nistrului cu refugiați basarabeni și cu ostași roșii lăsați la vatră” [68]. Vorbind în calitate de raportor asupra primei chestiuni, Ion Dicescu [69] menționa că la momentul acela existau deja două opinii privind organizarea Republicii Moldovenești pe malul stâng al Nistrului – a lui Cristian Racovski și a lui Maxim Litvinov [70]. Cristian Racovski era convins că timpul cedărilor făcute de URSS în domeniul politicii externe expirase, de aceea Basarabia nu trebuia cedată României. La viitoarele negocieri [71], delegația sovietică urma „să ceară României să se conformeze acordului încheiat în 1918 între Averescu și Racovski, prin care România se angajase să evacueze Basarabia pe parcursul a 2 luni” [72]. Dacă România va refuza asta, partea sovietică trebuia să insiste asupra desfășurării plebiscitului și, în cele din urmă, Basarabia trebuia împărțită în două părți între România și Rusia [73]. Pe de altă parte, conform afirmațiilor lui Ion Dicescu, Maxim Litvinov [74] considera că, în cazul în care România ceda, să nu se mai insiste asupra Basarabiei.

„Grupul de inițiativă” a stăruit asupra viziunii lui Racovski, deoarece, spunea Ion Dicescu, „onoarea burgheziei române este legată de destinul Basarabiei și cedarea acesteia URSS va însemna capitularea politică a burgheziei române” [75]. Participând la

dezbaterei, Pavel Tcacenco propunea ca problema organizării Republicii Moldovenești pe malul stâng al Nistrului „să fie abordată nu din punctul de vedere al intereselor culturale ale populației, ci din punctul de vedere al perspectivelor revoluționare. De această anume depinde forma organizării de stat” [76].

În cele din urmă, la Moscova a fost luată decizia constituirii unei comisii pentru redactarea unui memoriu care va fi adresat Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice cu privire la formarea Republicii Moldovenești.

La 5 februarie, „Grupul de inițiativă”, format din 10 comuniști – Grigore Kotovski, Al. Bădulescu (G. Moscovici), Pavel Tcacenco (Ia. Antipov), Ion Dicescu-Dic (I. Canton) și alții – a aprobat „Memoriul privind necesitatea formării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești”. Autorii, după o trecere în revistă a situației „dezastruoase” din Basarabia, „aflată sub jugul moșierilor și al burgheziei românești”, propuneau formarea unei republici sovietice socialiste moldovenești pe malul stâng al Nistrului, unde locuiau, după afirmațiile acestora, „nu mai puțin de 500-800 de mii de moldoveni” [77].

Pledoaria în favoarea republicii sovietice socialiste moldovenești era dictată, în primul rând, de considerente de ordin politic. În „Memoriu” se specificau cauzele care, în convingerea autorilor, impuneau formarea, pe malul stâng al Nistrului, a „unității autonome social-politice moldovenești între frontierele RSS Ucrainene sau în cadrul URSS”. „Republica Moldovenească, afirmau cei zece, va putea juca același rol de factor politico-propagandistic, pe care îl joacă Republica Bielorusă față de Polonia și cea Carelă față de Finlanda. Ea va focaliza atenția și simpatia populației basarabene și va crea pretexte evidente pentru pretențiile alipirii Basarabiei la Republica Moldovenească. [...] Unirea teritoriilor de pe ambele părți ale Nistrului va servi URSS drept breșă strategică față de Balcani (prin Dobrogea) și față de Europa Centrală (prin Bucovina și Galiția), pe care URSS le va putea folosi drept cap de pod în scopuri militare și politice” [78]. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, răpirea teritoriului românesc dintre Prut și Nistru va fi avut, în viziunea grupului Kotovski, consecințe de ordin internațional mai profunde. „1) În primul rând, acest fapt va clătina unitatea «României Mari» național consolidate și va lovi în autoritatea morală a burgheziei care mai bravează, până în prezent, cu realizarea idealului național românesc. 2) Același fapt va servi drept un impuls suplimentar tendinței provinciilor noi alăturate (României), spre autodeterminarea lor națională. Iar organizarea (de stat) minorităților naționale (a bulgarilor, găgăuzilor), care vor trăi în limitele viitoa-

rei Republicii Moldovenești, va servi drept exemplu pentru minoritățile naționale care populează vechiul Regat Român. 3) Viitoarea reformă agrară din Basarabia trebuie să producă o influență incomparabil de mare asupra mișcării țărănești din România însăși, fără a mai vorbi despre importanța apropierei frontierelor Uniunii Sovietice, care [apropiere], la rândul ei, va exercita la fel o influență asupra mișcării comuniste și muncitorești din România însăși. 4) Extinderea puterii sovietice asupra teritoriului Basarabiei are o însemnătate cu atât mai mare cu cât acest ținut se mărginește la Nord și Est cu Bucovina și Galiția, populația ucraineană a căroră este completamente de partea RSSU și a URSS, iar la Sud – cu Dobrogea populată de bulgari.

Toate aceste fapte luate la un loc vor exercita, fără îndoială, o influență puternică asupra zonelor din jur și, într-o conjunctură internațională corespunzătoare, vor reuși să revoluționeze situația din întreaga Peninsulă Balcanică.

Plecând de la considerentele expuse mai sus, noi propunem să formăm Republica Sovietică Socialistă Moldovenească” [79].

Între liderii bolșevici de la Moscova și cei de la Harkov nu exista o unitate de opinii privind proiectul creării Republicii Sovietice Moldovenești în stânga Nistrului, situație care a generat discuții controversate. La 3 martie 1924, comisarul poporului al afacerilor externe al URSS, G. V. Cicerin, într-o notă adresată lui V. M. Molotov, secretar al CC al PC(b) din Rusia, considera crearea Republicii Sovietice Moldovenești prematură la acel moment, exprimând temerea că acest fapt „va genera tendințele expansioniste ale șovinismului românesc. Descoperirea unui număr atât de mare de moldoveni, adică de români, în teritoriul ucrainean, nota Cicerin, va fortifica poziția românilor în disputa privind chestiunea Basarabiei” [80].

Ucrainenii, la rândul lor, vedeau în noua Republică Moldovenească, care urma să fie formată între Bug și Nistru, o amenințare la unitatea teritorială a Ucrainei. De aceea, la 18 aprilie 1924, Biroul CC al PC(b) din Ucraina a respins ideea creării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, considerând-o inutilă [81].

După o perioadă de șase luni de dezbatere în contradictoriu, la 29 iulie 1924, Biroul Politic al CC al Partidului bolșevic a adoptat hotărârea „Cu privire la crearea RASSM”, în care se menționa: „A considera necesar, în primul rând din considerente politice, delimitarea populației moldovenești într-o Republică Autonomă specială în componența RSS Ucrainene și a propune Comitetului Central al PC(b) din Ucraina să dea directivele respective or-

ganelor sovietice ucrainene” [82].

La 12 august 1924, Biroul CC al PC(b) din Ucraina a adoptat hotărârea privind crearea la Odesa a unei comisii care să se ocupe de organizarea RASSM. Conducerea Ucrainei a manifestat o prudență deosebită în selectarea membrilor comisiei, încredințând lucrul de organizare a republicii nu celor care au elaborat „Memoriul”, ci unor persoane responsabile de relațiile cu străinătatea din cadrul secției CC al PC(b) din Ucraina, precum A. Grinștein, Gr. Starâi, I. Badeev, S. Bubnovski, B. Borisov și alți emigranți din Basarabia, stabiliți după 1918 în stânga Nistrului [83]. Deși emigranții români fuseseră folosiți pe post de inițiatori ai creării Republicii Moldovenești și, mai ales, printre autorii „Memoriului”, structurile de partid ucrainene, sub al căror control și-a desfășurat activitatea comisia organizatorică, iar mai apoi comitetul regional de partid, au făcut tot posibilul să îngrădească accesul la putere al comuniștilor români.

Sesiunea a III-a a Comitetului Executiv Central din Ucraina a adoptat, la 12 octombrie 1924, hotărârea „Cu privire la crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în componența Ucrainei”, potrivit căreia hotarul RASSM, la vest și sud-vest, trecea pe „granița de stat a URSS. [84]. Aceasta însemna că în componența RASSM era inclus și teritoriul dintre Nistru și Prut, deoarece Uniunea Sovietică nu recunoscuse unirea Basarabiei cu România. „Considerăm drept frontieră [a RASSM – I.Ș.] – menționa N. Scrâpnic – nu Nistrul, ci Prutul. Las’ să țină capitaliștii deocamdată în mâinile lor Basarabia. Aceasta este o chestiune *de facto*, și nu de drept. Dreptul e de partea noastră. Pe harta noastră Basarabia este marcată cu o linie roșie, căci Basarabia trebuie să devină o parte inseparabilă a RASSM” [85].

Prin urmare, RASS Moldovenească a fost creată în scopuri politice bine determinate, inclusiv ocuparea și sovietizarea teritoriilor românești. Există suficiente dovezi în susținerea acestei afirmații. Vom invoca doar două. La un an de la proclamarea susnumitei republici, în septembrie 1925, Prezidiul Comitetului Executiv Central al RASSM, condus de I. N. Chior-Ianachi, a examinat chestiunea privind stema și drapelul noii „formațiuni statale”. În proiectul stemei, printre altele, se spunea [86]: „[...] e) a se preciza proporția dintre părțile din stânga și dreapta Nistrului; i) partea de pe malul stâng al Nistrului a RASSM să fie colorată într-un roșu ilustrativ, iar cea de pe malul drept – în negru, care să fie hașurată pe diagonală cu linii de culoarea părții din stânga Nistrului; z) literele de-a lungul teritoriului să fie aranjate astfel încât pe partea din dreapta Nis-

trului să se afle: RAS, iar pe cea din stânga Nistrului – SM” [87].

În mesajul adresat Congresului I al Sovietelor din RASSM (19-23 aprilie 1925), guvernul Ucrainei sublinia că „formarea RASSM constituie rezultatul politicii corecte a Puterii Sovietice și că ea [RASSM] va exercita o influență deosebită în scopul revoluționării poporului din România și Balcani” [88].

În lunile aprilie-iunie 1940, în scopul ocupării Basarabiei și Bucovinei, URSS a concentrat pe teritoriul din stânga Nistrului numeroase unități militare. Concomitent, în vederea extinderii teritoriului RASSM pe seama României, a fost pregătită și conducerea autonomiei moldovenești. În urma operațiunilor militare din 28 iunie-3 iulie 1940 și a anexării Basarabiei la Uniunea Sovietică, competențele Comitetului regional moldovenesc al PC(b), cele ale Sovietului Suprem și Consiliului Comisariilor Poporului din RASSM au fost extinse și asupra teritoriului dintre Prut și Nistru. Întreaga Basarabie a fost încorporată în RASSM, prin urmare și în RSS Ucraineană. Organele de partid și sovietice ale RASSM se prezentau, astfel, în calitate de organe ale puterii de directivă, legislativă și executivă în Basarabia, iar după 2 august 1940 – în RSS Moldovenească (unională), până la alegerea, în ianuarie 1941, a Sovietului Suprem al RSSM. Acestea erau structuri de nivel regional, care activau în cadrul RSS Ucrainene. Chiar și după formarea RSS Moldovenești, puterea pe teritoriul ei era, de fapt, în mâinile organelor de partid și sovietice din Ucraina, pentru că aici se extindea acțiunea legilor RSSU.

Așadar, prezentată ca formațiune statală autonomă, în realitate fiind folosită în calitate de cap de pod în planurile expansioniste ale URSS în Europa, RASS Moldovenească, o regiune a Ucrainei Sovietice, a încorporat în 1940 Basarabia, devenind astfel Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Sovietizarea României și a Balcanilor se mai amâna.

Bibliografie

1. Mihail Bruhis, Rusia, România și Basarabia: (1812, 1918, 1924, 1940), Chișinău, 1992; Anton Moraru, Destinul unui document, în „Cugetul”, 1992, nr. 5-6; Ion Șișcanu, Formarea și evoluția R.A.S.S.M. de la 1924 la 1940, în „Cugetul”, 1992, nr. 5-6; Oleg Galușcenco, Crearea R.A.S.S.M., în „Revista de istorie a Moldovei”, 1997, nr. 3-4; Argentina Gribincea, Mihai Gribincea, Ion Șișcanu, Politica de moldovenizare în R.A.S.S. Moldovenească, Chișinău, 2004; Elena Negru, Politica etnoculturală în R.A.S.S. Moldovenească (1924-1940), Chișinău, 2003; O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent, Chișinău, 2007; Gheorghe E. Cojocaru, Cominternul și originile „moldove-

nismului”, Chișinău, 2009.

2. În declarația oficială se menționa că la congres au participat 51 de delegați din 30 de țări.

3. V.I. Lenin, I-i congres Communisticeskogo Internaționala. Zaključitelnaia reci pri zakrâti kongresa, 6 marta, Polnoe sobranie socinenii (PSS), Tom, 37, p. 511, [ytp://leninism.su/index.php?option=com_content&view=article&id=1431%3Ai-kongress](http://leninism.su/index.php?option=com_content&view=article&id=1431%3Ai-kongress) (consultat august 2010).

4. Troțki L. Problemî mejdunarodnoi proletarscoi revoliuții, Communisticeskii Internațional, Manifest Vtorogo Kongressa Communisticeskogo Internaționala – http://www.i-u.ru/biblio/archive/trotskyi_problemi/01.aspx (consultat august 2010).

5. Platonov O.A. Pod vlastiu zverea. Moskva, 2004, p. 249-253.

6. Lenin V. I. Cuvântare rostită la plenara comună a Sovietului din Moscova, Comitetului de partid din Moscova și a Consiliului municipal al sindicatelor din Moscova, la 6 noiembrie 1920. În: Opere complete, Vol. 42, noiembrie 1920 – martie 1921, București, 1966, p. 5.

7. Idem. Cuvântare rostită la adunarea secretarilor organizațiilor de partid din Moscova, la 26 noiembrie 1920, în *Ibidem*, p. 44.

8. Declarația ob obrazovani SSSR. Prineata I Vsesoiuznâm siezdom Sovetov, v Moskve, 30 dekabrea 1922 goda – <http://ru.wikisource.org/wiki> (consultat august 2010).

9. Sistemnaia istoria mejdunarodnâh otnoșenii v cetaŕeoh tomah. 1918-1991, Tom I, Moskva, 2000, p. 63.

10. *Ibidem*.

11. Molcianov L.A. O mejgosudarstvennom razmejevanii Rossii i Finleandii v 1917-1929 godah, în „Mejdunarodnaia jizni”, nr. 12, 2009, p. 122-134, <http://www.amberbridge.org/article?id=87> (consultat august 2010).

12. Sistemnaia istoria mejdunarodnâh..., p. 63.

13. Molcianov L.A., loc. cit.

14. În ianuarie 1918, detașamentele gărzii roșii finlandeze din Finlanda au declanșat răscoala armată. Partidul social-democrat, în ședința din 23 ianuarie 1918, a creat Comitetul executiv muncitoresc, care a chemat muncitorimea la răscoală armată. Ulterior a fost creat guvernul revoluționar popular al Finlandei (Suomen kansalvaluuskunta).

15. L. A. Molcianov, op. cit.

16. *Ibidem*.

17. Sistemnaia istoria mejdunarodnâh..., p. 63-64.

18. Primul război sovieto-finlandez (1918-1920) a fost parte a războiului civil din Rusia și a intervenției militare străine în zona de nord a Rusiei. S-a încheiat la 14 octombrie 1920 prin semnarea Tratatului de pace de la Tartu între RSFSR și Finlanda.

19. Olonia ili Kolonia?. În: „Novoe vremea”, 16 ianuarie 2002 – <http://ritezh.onego.ru/olonia.html> (consultat august 2010).

20. *Ibidem*.

21. E. Gylling, între 1908-1918 membru al Partidului Social-Democrat al Finlandei. În aceeași perioadă deputat în Parlamentul Finlandei. În 1918, în timpul re-

beliunii bolșevice din Finlanda, a fost membru al proclamatului guvern revoluționar finlandez: comisarul poporului pentru finanțe și șeful statului major al Gărzii Roșii. După eșecul rebeliunii bolșevice a emigrat în Suedia, la Stockholm; a activat în cadrul Biroului Scandinav al Internaționalei Comuniste. În 1920 a plecat în Rusia. În luna iunie 1920, Guvernul sovietic l-a numit în funcția de președinte al comitetului revoluționar al Comunei Careliene (Careliiskaia Trudovaia Kommuna). Din 1921 a fost președinte al comitetului executiv al Comunei Careliene. În 1923, în legătură cu transformarea Comunei careliene în RASS Carelă, a fost ales președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al RASSC. În 1935 a fost învinuit de naționalism burghez și eliberat din postul de președinte al guvernului R.A.S.S.C. La 17 iulie 1937 a fost arestat, iar pe 14 iunie 1938 împușcat.

22. Y. Sirola, 1903-1918, membru al PSD al Finlandei. În timpul rebeliunii bolșevice din Finlanda a fost membru al proclamatului guvern revoluționar finlandez. În 1918 a emigrat în Rusia. În anii 1921-1922, 1928-1936 a fost membru al comisiei de control a Internaționalei Comuniste.

23. Iz pisima Ā. A. Ghiullinga Iu. K. Sirola. Stokholm, 24 marta 1920 g. – <http://www.gov.carelia.ru/gov/Carelia/643/33.html> (consultat august 2010).

24. *Ibidem*.

25. *Ibidem*.

26. Sintagma „toată Carelia” era folosită pentru a viza și Carelia finlandeză.

27. Carelia-80: Istoria Respubliki v țifrah i factah, în „Carelia”, nr. 44, 7 iunie 2000 – <http://www.gov.carelia.ru/gov/Carelia/643/33.html> (consultat august 2010).

28. Este vorba despre negocierile sovieto-finlandeze care s-au încheiat la 14 octombrie 1920 prin semnarea Tratatului de pace de la Tartu între R.S.F.S.R. și Finlanda.

29. Comitet Militar Revoluționar – organ extraordinar al dictaturii proletariatului. Avea misiunea să pregătească răscoala armată și reprezenta puterea sovietică în primii ani după lovitură de stat bolșevică.

30. Postanovlenie zasedania orgbiuro po sozâvu Vsecarelskogo siezda predstavitelei trudeașcihsea carel o sozâve siezda, 28 aprellea 1920 g. – <http://www.gov.carelia.ru/gov/Carelia/643/33.html> (consultat august 2010).

31. Postanovlenie vsrossiiscogo Ţentralnogo Ispolnitelnogo Comiteta ob obrazovani Carelscoi Trudovoi Communî, 8 iunie 1920 g. – <http://www.gov.carelia.ru/gov/Carelia/643/33.html> (consultat august 2010).

32. Natalia Turcinscaia, 86 let nazad obrazovana Carelscaia Trudovaia Communa, în „Vesti Carelii” – <http://petrozavodsk.rfnru/rnevs.html?id=1215> (consultat august 2010).

33. Iz rezoluții Vsecarelskogo siezda Sovetov o zadaciâh Carelscoi Trudovoi Communî, 11-18 fevrulea 1921 g. – <http://www.gov.carelia.ru/gov/Carelia/643/33.html> (consultat august 2010).

34. *Ibidem*.

35. *Ibidem*.

36. *Ibidem*.

37. Postanovlenie VTİK i SNC RSFSR „Ob avtonomnoi Sovetskoi Sotzialisticeskoi Respubliki”, 25 iulie 1923 g. – <http://heninen.net/karjalantasavalta/25071923.htm> (consultat august 2010).
38. TASS – (Informaționnoe telegrafnoe aghenstvo Rossii), este principala agenție de presă din Rusia, având sediul în Moscova. A luat ființă în anul 1904, iar din anul 1992 se numește Itar-Tass. Are o serie de filiale în străinătate.
39. I. L. Bunici, „Groza”, Crovavâe igrf dvuh dicatorov, CII.: Oblic, 1997. p. 41 – <http://militera.lib.ru/research/0/chm/bunich.1.zip> (consultat august 2010).
40. *Ibidem*.
41. SSSR-Ghermania. Documenti i materialı o sovetsko-ghermanskikh otnošenieah s senteabrea 1939 g. po iuni 1941 g., t. 2, Vilnius, 1989, pp. 22-23.
42. *Ibidem*, p. 24-25.
43. *Izvestia*, 29 noiembrie 1939.
44. *Ibidem*.
45. „Pravda”, 30 noiembrie 1939.
46. Zakon o preobrazovanii Carelskoi avonomnoi Sovetskoi Soțialisticeskoi Respubliki v Carelo-Finskuii Sovetskuii Respubliku, 31 martie 1940 goda – <http://heninen.net/karjalantasavalta/25071923.htm> (consultat august 2010).
47. *Ibidem*.
48. *Ibidem*, p. 16.
49. La 1/14 decembrie 1917, în târgul basarabean Leova, de pe malul stâng al Prutului, bande înarmate rusești au atacat garda militară românească care asigură paza depozitului de cereale, comandantul acesteia, căpitanul Popilian, fiind ucis. Atentatul a provocat intervenția unui detașament al armatei române, care a ocupat localitatea. Vinovații au fost arestați, judecați și executați. Acțiunile autorităților române au provocat reacția guvernului bolșevic de la Petrograd.
50. Relațiile româno-sovietice, Documente, vol. I, 1917-1934, București, 1999, p. 6.
51. *Ibidem*.
52. *Ibidem*, p. 7.
53. Cuvântul *rada* înseamnă în limba ucraineană „consiliu” și este traducerea literală a cuvântului rusesc *soviet*. Rada Centrală a condus mișcarea națională ucraineană și a străbătut drumul de la autonomie la suveranitate. În timpul scurtei sale existențe, din 1917 până în 1918, Rada Centrală a fost instituția de conducere principală a Republicii Populare Ucrainene.
54. Relațiile româno-sovietice, Documente, I, p. 7.
55. *Ibidem*, p. 28.
56. Simion Grigorievici Roșal (Rochal) – un comunist fanatic, comandant al fortăreței Kronstadt. La 7 decembrie 1917, S.G. Roșal, cu un comando de 100 de oameni, a sosit la Iași, unde se afla statul major al Frontului Român. Scopul lui era asasinarea, arestarea sau răpirea Regelui Ferdinand și eliminarea fizică a generalului Scerbacev, șeful forțelor armate rusești din Moldova. Misiunea contra generalului Scerbacev a eșuat. În ziua următoare Roșal a fost arestat de către ofițerii ruși care nu recunoșteau guvernul bolșevic și la scurt timp a fost împușcat.
57. Bold Em., Locovei R. O. Relații româno-sovietice (1918-1940). Iași, 2008, p. 76.
58. *Ibidem*.
59. *Ibidem*, p. 69.
60. Ștefănescu R. Conferința româno-sovietică de la Viena (27 martie – 2 aprilie 1924). În: „Chronos. Revistă de istorie”, anul V, nr. 2 (9), 2007, p. 32-39.
61. Relațiile româno-sovietice, Documente, I, p. 220.
62. *Ibidem*.
63. *Ibidem*, pp. 221-223.
64. *Ibidem*, p. 223.
65. Cojocaru Gh. E. Cominternul și originile „moldovenismului”. Chișinău, 2009, p. 98.
66. *Ibidem*.
67. *Ibidem*, p. 194.
68. *Ibidem*, p. 87.
69. Ion Dic – Ion Dicescu, zis Ivan Osipovici DIC, s-a născut în 1893 la București, în familia unui zugrav. Din 1909 a fost membru al Uniunii Socialiste din România. A lucrat ca jurnalist în presa social-democrată din București. Cunoștea bine limbile germană, franceză, italiană, spaniolă și rusă. În 1916 a fost chemat sub arme și a participat la retragerea armatei și a autorităților române în Moldova. Din cauza opțiunilor sale politice, a dezertat din Armata română și a fugit în Rusia sovietică. În aprilie 1917 a devenit membru al Partidului Comunist bolșevic din Rusia. A participat activ la crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (înființată la 12 octombrie 1924). Ca și mulți alți comuniști, a fost arestat la 5 aprilie 1937, în cadrul represiunilor staliniste, și a fost împușcat pe 4 ianuarie 1938.
70. Cojocaru Gh. E., op. cit., p. 87.
71. Se aveau în vedere viitoarele negocieri de la Viena.
72. Cojocaru Gh. E., op. cit., p. 88.
73. *Ibidem*.
74. Maxim Litvinov (1876-1951) – comisar-adjunct și comisar al poporului al Afacerilor Străine al URSS (1921-1939).
75. Cojocaru Gh. E., op. cit., p. 88.
76. *Ibidem*, p. 88-89.
77. *Ibidem*, p. 93.
78. *Ibidem*.
79. *Ibidem*, p. 94.
80. Vezi Elena Negru, op. cit., p. 12.
81. O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent, Chișinău, 2007, p. 266.
82. Șișcanu I. Formarea și evoluția R.A.S.S.M. de la 1924 la 1940, în „Cugetul”, nr. 5-6, 1992, p. 59.
83. O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent, Chișinău, 2007, p. 266.
84. Cojocaru Gh. E., op. cit., p. 174.
85. Șișcanu I., op. cit., p. 62.
86. Ordinea expunerii este conformă alfabetului rusesc.
87. Ion Șișcanu, op. cit., p. 62.
88. Simbol al demnității noastre, Ch., 1990, p. 63.